

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a *SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT* Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egy ivnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—.

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes szóért, minden közlés után 6 filler (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknek:

egész oldal ... kor. 32.— | negyed oldal ... kor. 8.—
fél oldal ... " 16.— | nyolczad oldal " 4.—

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

ERDŐDY JÁNOS.

Meghalt. Családja, kartársai és tanítványai gyászjelentést adtak ki elhunytáról; azután általános részvét között eltemették. Porhüvelye most már az anyaföldben pihen, lelke meg égbe szállott, az örök Bíró elé. Közöttünk maradt emléke.

Ennek az emlékek hódolunk e sorokban; mert egy igaz kath. tanferfiú, egy munkás tanító örökbecsű emléke az, melyet méltán állithatunk az újabb nemzedékek elé követendő példaul.

Midőn 1897. január hó 17-én működésének 30. évfordulóját ünnepelte, lapunk babérlevelek között közölte nevét és részletes életrajzot állítottunk olvasóink elé Erdődy munkás életéről.*

Nem közönséges neve volt az a tiszteletnek és szeretetnek, mellyel akkoron őt, a kiváló tanferfiút, a nagynevű pedagógiai író Kassa városának intelligenciája, urak és hölgyek, a megye közönsége és különösen a nemzetnek általa nevelt tanítói, tanárai, mint volt növendékei illették.

Ő, aki a folytonos munka embere volt, szerényül félre akart vonulni az ünnepelés elől, de a hála és tisztelet megnyilatkozásával szemben erőtlenebb volt az ő különben nagy szerénysége s így ünnepelték őt azok, akik meg tudják látni a munka érdemét. Ő könnyes szemekkel, meghatóan fogadta a sok köszönetet és hálát, melyben őszinte szívek adóztak az igazgatónak, a tanárnak, a tudós írónak.

És most ugyanazok benső részvéttel gondolnak elhunytára. Hisz, elnémult az az ajak, amely annyi szeretettel és hivatásérzettel szólott az újabb tanító nemzedékhez, kihült az a szív, mely oly sok éven át ontotta szeretetét azoknak, kik-

nek rögzös pályájukon a szeretet képezi a legfontosabb erősséget. És nem használja többé azt a tollat, mellyel oly sok hasznos könyvet írt a magyar népoktatás számára. Könyveit keresztény és tiszta, önzetlen hazafias szellem hatja át. Nemcsak a kath. képzők, de a legtöbb állami képzőintézet is az ő neveléstani tankönyvei nyomán képezte és képezi a tanítókat.

A Kath. Tanügyi Tanácsnak egyik legbuzgóbb tagja volt és örömmel látta, hogy a kath. tanügyi középponti szervezete oly sok nehézségek között hogyan fejlődik évről-évre jobban és jobban egy oly intézménnyé, amely hivatva van és amelynek hivatása lesz a magyar és keresztény szellemű nevelés bátyáit sikerrel megvédelmezni azzal a modern áramlattal szemben, amely a hitetlenségben keresi és találja a magyar hazafias nevelés alapjait. Erdődy rövid életrajza a következő:

Született 1844-ben Kézsmárkon, gimnáziumi tanulmányait Lőcsén, Rozsnyón, Sárospatakon, a tanítóképzőt Kassán végezte; egy ideig jogot is tanult. Szegény iparos szülők gyermeke lévén, tanulói pályáján sokat kellett nélkülöznie. 1865-ben nevelősködött. 1866—69 ig a sárospataki kath. népiskola tanítója, 1869-ben *Árany József* zempléni megyei tanfelügyelő mellett tollnokká lett. 1870-ben kassai tanító és a tanítóképző gyakorló-iskolájának vezetője.

1871-ben helyettesítette a kassai képzőben a külföldre kiküldött *Dölle Ödönt* és az ugyanazon évben Kassán megtartott pótlótanfolyamon előadta az irvoelvasást és a magyar nyelvtant.

1872-ben bővebb tanulmányozás végett kiküldetett Svájcba (Münchenbuchsee), innen visszatérvén, 1873-ban képzőintézeti tanárrá nevezte ki Perger János kassai püspök, majd 1876-ban a miniszterium által a kassai kir. kath. tanítóképző igazgatójává lett. kezeibe jutván a nevelés-tudományi tárgyak előadása, e minőségben a tanítóképző fokozatos fejlődését lényegesen elősegítette.

Mint igazgató minden erejével azon munkált,

* L. III. évf. 4. sz. 27. old.

hogy a vezetésére bízott intézet lehetőleg tökéletesíttessék. Ez okból elsősorban kieszközölte akkori püspöknel (Schuster Konstantin), hogy a képzőintézet nagyon is szűk helyiségei némileg kibővítettessenek. Ugyancsak az ő szorgalmazására nyert az intézet új, díszes és kitünő iskolai orgonát, miáltal a kántorképzés tökéletesebb ellátása nyert alkalmat. Hogy mennyire szíven hordta a kath. tanítóképzés ügyét, mutatja azon körülmény, hogy már 1876-tól a kassai theológián is előadja a módszertant s neki köszönhető, hogy a vidék fiatal papjai e téren is kellő jártassággal bírnak.

1887-ben az addig 3 folyamú intézetnek 4 folyamúvá tételét az egyházmegyei hatóságnál kieszközölte s addig, míg a budapesti kir. kath. fiúképződe 1886. évben történt bezárásakor is csak 3 tanfolyamú volt s az esztergomi is csak a legközelebbi szervezéssel lett a 4-ik tanfolyammal kiegészítve, a kassai a reform kezdetén már az állami képzőkkel hasonló szervezetet nyert.

1886-ban a nagy szünet alatt az ő kezdeményezése által megindult egyszékesegileg gyűjtött pénzből 18 képesítetlen tanító pótlótanfolyamra rendeltetett be Kassára s itt a legszükségesebbekben kiképeztetvén, képesítést nyertek. A még elődje által kezdeményezett «Segélyező-pénztár» vagyonát ismételt gyűjtésekkel 2600 frtról 6000 frtra emelte. Ennek kamataiból pótlótatnak a szegényebb növendékek tápláló díjai a helybeli egyházmegyei «Szegény tanulók tápláló intézeté»-nél, melynek 1884-től pénztárnoka és legbuzgóbb fejlesztője.

1889-ben benlakásra rendezte be az intézetet, kezdetben 20 tanuló számára s annak gondozását fáradhatatlan önfeláldozással több éven át egyedül, önmaga vezette.

A gazdasági és kertészeti gyakorlatok sikeresebb taníthatása végett az intézet számára állandó kertet szereztetett s azt méhessel látta el (1892-ben).

Hogy az intézet jelenleg hivatásának magaslatán álló tanári karának örvend, az ő buzgólkodásának és fáradozásainak eredménye.

Mint a városi törvényhatósági bizottság választott tagja 1887-től s mint a községi iskolaszék tagja a közelet és a közművelődés fejlesztésében szintén mindig igen tevékeny részt vett.

Jószívűségének és felebaráti szeretetének legfényesebb tanubizonyossága, hogy bár több tagból álló családja fentartása szerény fizetését nagyon is igénybe vette, a jótékonyág gyakorlásától sohasem zárkózott el, sőt tehetségesebb tanítványai közül többet pénzbelileg is támogatott, hogy a budapesti polgári tanítóképző folyamait elvégezhessék.

Hogy irodalmi működésének mily gazdag gyümölcsei vannak, lássuk munkáit:

1. Földrajz, a kassai (Abaujmegye) népiskolák számára. 1875—79-ig négy kiadást ért. 2. Földrajz a népiskolák IV. osztálya számára 1874—80-ig négy kiadást ért. 3. Földrajzi vezérfonal, felső

népiskolák számára 1875—93-ig öt kiadást ért. 4. Földrajz a polgári leányiskolák számára, két részben. 1890-ben, Budapest. Földrajzi műveiben Erdődy az anyag csoportosítását illetőleg alapvető, egészen eredeti módot honosított meg, melyet kezdetben általában megtámadtak, de ma már minden újabb földrajznak elfogadott. (A vidékek talajminőség szerint való csoportosítását. Hegyvidékek és Síkságok.) 5. Neveléstan. Három részben. I. Embertan. II. Neveléstan. III. Neveléstörténet. 1881—1895-ig három kiadást ért s ma is számos tanítóképző használja tankönyvül. 6. Vezérkönyv a népiskolai számolás-tanításhoz. Az I., II. és III. osztály számára. Három füzet 1878. 7. A nyelvoktatás módszertana. A magyar irodalomban eddig az egyetlen e nemű alapvető munka. Budapest, 1880. 8. A történettudományi tárgyak módszertana. Budapest, 1882. 9. A természetrajz és természettan módszertana. Budapest, 1882. 10. A számolás módszertana. 1882. 11. A népiskolai nyelvtanítás módjának vázlata. Budapest, 1886. 12. A számtanítás módszere. 1903.

Irt ezeken kívül számos neveléstani és módszertani cikket, értekezést a kiválóbb tanügyi lapokban.

1896-ban jelent meg «Néhány kritikai megjegyzés a magyarhoni latin- és görög szertartású róm. kath. népiskolák tanterveinek revideált tervezetére» című kritikai munkája, mely hogy mily alapos tudással foglalkozott a még csak javaslat-szerű tervezettel, mutatja azon körülmény, hogy a később összeült revideáló bizottságba a biboros-hercegprimás által észrevételeinek érvényesítése végett ő is kineveztetett.

Ime a munka emberének munkássága. Nemcsak a pusztá kötelesség tényeit mutatja az, hanem egy nemesen érző, tiszta szándékú és törekvő igaz magyar tanférfiúnak példányképe is előttünk áll abban.

Tanító volt, tanító maradt és mint igaz keresztény tanító halt meg. Örizzük meg emlékét.

Az új számtanítási tervezet főhibái.

Miután immár tíz éve hirdetem a számtan egyedül helyes, mert természetes és alapos módszerét; tíz éve hangoztatom a váltás elvét és a műveletek szerinti fölosztást s minthogy sok utánjárásom az új tanterv javítására eredménytelen volt: most, a 12-ik órában, újra föl szólalok, hogy, ha lehet, megakadályozzam azt, amit határozottan helytelennek tudok.

A régi tanterv kétségkívül elavult; a tizedes rendszer térfoglalása pénzben és mértékekben szükségessé tette a tanterv megújítását.

Ellenben a mértani rajz és a tárgyörök előírása a koncentráció elvén a régi tantervbe is be volna illeszthető.

Annál sajnósabb, hogy épen a tizedes rendszer határozott és teljes érvényesülése hiányzik az új tervezetben.

A tizes helyrendszer lényege abban áll, hogy minden tizegy (X) egység 1 új nagyobb egységet (10) képez, a nagyobb egység tehát X (tizegy) alsóbb egységekre váltható; írásban pedig az egység értékét (fokát) a helyzet fejezi ki, balra tizes, jobbra tizedosztály.

Amde e tervezetben a tanító sokáig nem tudatja a gyermekkel, hogy tiz alatt sokaságot értesen-e, vagy egységet; viszont a tanuló természetesen tizegyet gondol akkor is, mikor tizest ír és tizessel számol.

Ez pedig helytelen, mert a szó és írás közvetlenül a fogalom jele, nem a tárgyé; s így ha a szám tárgyilag sokaság is, a számjelnek nem szabad sokaságot jelenteni. A régiéknél máskép volt, azok ezer alatt is sokaságot értettek s azért számjelük: M sokaságot jelentett.

A gyermek elméjébe tehát hamis fogalmat csempész a tervezet; tizest mond és ír, mikor a gyermek nem egységet (10), hanem tizegy (X) sokaságot gondol.

E határozatlanságnak következménye, hogy a budapesti tanterv nem tartalmaz utasítást a tizes kiírásáról; a tanító tehát követi a régi módszert: «a tizet ki is lehet írni, így ni: 10»; szóbeli összeadás-kivonást úgy végeztet, mintha sokaságot kellene gondolni, s csak az írásbeli kivonásnál kezdi a tizes fölváltását. Holott amint a kivonás az összeadás visszas művelete, úgy a fölváltást a beváltásnak kell megelőznie; ha nincs beváltás összeadás alkalmával, akkor fölváltásnak nincs helye a kivonásnál.

Végül ennek tulajdonítható a tizentűli számok individuális tárgyalásának előírása; mert ha pl. 12 összetett szám 1 tizes és 2 egyesből, akkor egyednek nem tekinthető és egyedileg nem tárgyalható. Az új tervezet tehát nem felel meg legfőbb feladatának, mely abban áll, hogy a tizes számrendszert érvényre juttassa. Másik főhibája az, hogy a három első osztály tananyagát teljesen a számkörök alapján osztja be, holott ez nagyon másodrendű tényező.

Természetes, hogy a számokat apránként dolgozzuk föl, előbb tizet, aztán huszat, százat, ezret stb., de nem azért, mintha a gyermek előbb föl nem bírná azokat fogni.

Könnyen belátható és tapasztalással igazolható, hogy főleg célszerű taneszköz segítségével, mihelyt tizig tud a gyermek számlálni, s tizegyet 1 tizesre beváltani már az I. osztály végén millióig és milliomodrészig számlálhatnak, midőn még 6 meg 7-et összeadni, 2-szer 6-ot szorozni nem képes.

Mert jóval nehezebb összeadni, mint számlálni, s ismét jóval nehezebb szorozni, mint összeadni.

Számlálás, összeadás, szorzás nem egyhangú műveletek, hanem egyik fokozása a másiknak, s azért sikeresen egyidejűleg nem tárgyalhatók.

Mint mindenben, úgy itt is nagyobb fejlettebb elő kívántatik a magasabb-, mint a kisebbfokú munkához.

A számok ú. n. minden oldalú individuális

tárgyalása tehát természetellenes, tizen túl megépen képtelenség, mert 11, 12 stb. nem számegyekedek.

Helyes fölosztás alapjául tehát csak a három különfokú művelet szolgálhat: a számlálás, összeadás és szorzás.

Ezek közül valóban alpművelet a számlálás az egységeket közvetítő váltással, a többi származék és elemi műveletnek mondható.

Nem helytelenítem, sőt kívánom azt, hogy az I. osztályban a számlálás mellett bevezessük a gyermeket az összeadás-kivonásba, hogy az összeadásból közvetlenül folyó kétszerezés-felezést is gyakoroljuk; miáltal megalapítjuk az összeadás-szorzás fogalmát.

De helytelen a számlálás fokán az egész összeadás-kivonással, ennek fokán az egész szorzás-osztással végezni akarni.

Helytelen továbbá a gépies szorzást erőszakolni és az egyszerűvel megrabolni a tanulási időt. Hiábavaló a soralkotásra hivatkozni, az ép úgy nem alapítja meg a szorzást, mint az ú. n. visszaadás nem alapja a kivonásnak. Aki szokott így visszaadni (kiadni valamely pénzre), tapasztalta, hogy könnyen és hibátlanul adja ki a visszajáró pénzt, de abból sohasem tudja, mennyit adott vissza; úgy a soralkotás valamely számnak sokszoros összeadása, de hiányzik benne a szorzás lényeges alkotórésze, a szorzó; összeadunk, de nem tartjuk számon, hányszor. Tehát semmi köze a szorzáshoz.

Ellenben a III. osztályban a gyermek elméje elég fejlett az értelmes szorzás elsajátítására, melynek nemcsak nagy a képző hatása, hanem rövidebb idő alatt öntudatos biztosságot kölcsönöz.

Hogy az új tervezet valóban túlsokat követel, kiviláglik a budapesti tantervből is, mely szerint a legkisebb ismeretmennyiség az I. osztályban «a tizes számkörben a négy alpművelet értelmes végzése», a II-ban: «a huszas számkörben a négy alpművelet és százás számkörben az összeadás-kivonás», a III-ban: «a százás számkörben a négy alpművelet szóban és írásban».

Nagyjából ez az, amit én kívánok; az I. osztály tárgya az alapszámok fogalma (számlálás mellett összeadás-kivonás, kettőzés-felezéssel), számlálni azonban lehet X és 9-ig (sokaságban). Nagy munka ez, ha jól végezzük; untig elég egy évre.

A II. osztály végezze az összeadás-kivonást 18-ig, de bírván a tizes fogalmát 99-ig, sőt 99-99-ig gyakorolja azt (folvton felezés-kétszerezéssel). Ez is kitölt egy évet a hozzátartozó tárgykörrel.

A III. osztály szoroz-oszt. A szorzók három csoportot képeznek: a tizes (10, 9, 5), a kettes (2, 4, 8) és a hármas csoportot (3, 6, 7). Lépésről lépésre halad, de nem pusztán az emle, hanem főleg az értelem alapján.

Ha elég ennyi Budapesten, ahol legtöbb számismerettel lép iskolába a gyermek, inkább attól lehet félni, hogy falun az is túlsok.

A tanterv legyen általános és szabatos: az alaki számtan legyen azonos falun-városon az egész országban, ne is szabadjon sehol tovább menni; csak a tárgykörök alkalmazkodjanak a helyi viszonyokhoz.

Ne soka', de nagyon, legyen a jelszó, s akkor nem eshetik meg, amitől a budapesti tervíró az V. osztályban is tart, hogy «gyakran nemesak az egyszeregyig, de még az egymegegyig is vissza kell térni». Az alaki számtan olyan mint a lánc, első gyűrűjével kezembem van az utolsó láncszem is. Ismétlésről tehát szó sem lehet, vagy jobban mondva folyton minden előzménynek kell ismétlődnie.

Legkisebb ismeretmennyiség kiszabásával vegyük elejét a terjedelmi versengésnek, s ezzel a felületesség és túlterhelésnek, s a kívánt eredményt mégis elérjük — esakhogy könnyebben és jobban.

Azért a milliónyi tanulóifjúság és a tanítók érdekében legmélyebb alázattal kérem az illetékes tényezőket, ne fogadják el az új tervezetet, hanem törekedjenek a főnebbi két vezérelv alkalmazására, hogy új tantervünk méltó legyen a huszadik századhoz és a magyar közoktatáshoz.

Dr. Eben.

Történelembölcselet és szociológia.

A Szent-István-Társulat Tudományos és Irodalmi Osztályának értekezései sorában mint 47. számú füzet most jelent meg Giesswein Sándor dr. kanonok társulati alelnök tanulmánya, mely a történelembölcselet és szociológia irányait veszi bonckés alá. Giesswein tudományát a magyar olvasóközönség előtt beajánlani fölösleges dolog, mikor ezt a tudományát a külföld is elismeri német és francia nyelven megjelent művei nyomán. Giesswein, aki az összehasonlító nyelvtudomány mellett alaposan ismeri a társadalmi tudományokat és erős fejű bölcselet is, most közrebocsátott tanulmányával épen a propos jött a magyar művelt közönségnek, melyet néhány, Spencer és Marx elméleteitől megzavarodott fiatal ember meg akar téveszteni. Azt hisszük, érdemes munkát végeznünk azzal, hogy ennek a könyvnek igazságaival olvasóinkat is megismertetjük.

A mű tartalmából a következőket adjuk:

Szerző kifejti, hogy a modern szociológia hivei a történelem bölcseletét és a szociológiát egynek tekintik. Ez tévedés. A történelem bölcselete az emberiséget a fejlődésben tekinti, a szociológia pedig a meglévőt nézi; a két tudomány egymásra van utalva, de nem azonos egymással.

Szerző a jelenleg divó történelembölcseleti rendszereket kritikailag kívánja ismertetni, még pedig először az egyoldalúlag természettudományi alapra fektetett naturalisztikus rendszereket, melyek mind a determinizmus alapján állanak; azután ezekkel szembe állítja a történelmi idealizmust, mint olyant, mely egyedül tudja megfejteni az emberiség történelmének, céltudatos

fejlődésének, társadalmi szervezetének és rendeltetésének nagy problémáit.

A) *A történelmi determinizmus.* A történelembölcselet *naturalisztikus* rendszerei mind a determinizmus alapján állanak. Ide tartoznak: 1. a környezet hatását kiemelő rendszerek; 2. a szerves társadalmi elmélet; 3. a történelem materializmusa, mely a gazdasági tényezőket tekinti döntő hatásúaknak.

1. A *környezet* alatt a determinista történelembölcseletök főképp a földrajzi és a néprajzi környezetet értik. *De Greef* szerint a föld az ő földrajzi, talaj-, vegyi és egyéb viszonyaival első sorban befolyásolja az embert és a társadalmat. A talajviszonyok determináló hatása alól az ember ép úgy nem menekülhet, mint ahogy a tekenősbéka nem szabadulhat a tekenőjétől. Görögország kikötői kelet felé, Itáliáé nyugat felé néztek; *Greef* ebből magyarázza a görögök és a rómaiak történelmét. *Greef* nem magyarázza meg azonban, hogy pl. a portugál hajósok miért vették útjukat kelet felé. A flamandokat és vallonokat semmi hegység sem választja el és még sem olvadnak össze. Téved, midőn a német és cseh népelem összeolvadásának akadályát az Érehegységben látja.

A földrajzi milieu-elmélet képviselői által fölállított törvények nem megdönthetetlenek. Vajjon az Olympos ledől-e, Görögország partjai megváltoztak-e, hogy Görögországnak ma nincs Homerosa s nincs olyan művelődése, mint volt az ó-korban? Vagy Izaiás alakját is Palesztinának földrajzi viszonyai magyarázzák? *Renan* próbálta ugyan a zsidók monotheizmusát régi beduin-állapotukra visszavezetni, de ez a kísérlet nem vált be. A földrajzi milieu nem jöhet figyelembe mint *kényszerítő* tényező, hanem csak mint egyik *hajlamosító* tényező. Ily értelemben becsesek *Ritter* Károly és *Ratzel* Frigyes összegyűjtött adatai.

A földrajzi környezet helyett más történelembölcseletök a *néprajzi* környezet, a *faj* szükségszerű befolyását vitatják. A faji karakter helyett inkább Herderrel *nemzeti karaktert* ismerünk el. Ez tényező, mellyel számolni kell, de nem *szükségszerű* tényező. A faji karakter elméletét vallotta *Taine* Hyppolite, aki három döntő tényezőt ismert: faj, milieu és történelmi végsébség. Minden művelődés csak a fehér fajjal való keveredésből származik, mondja *Gobineau*, ez elméletnek egy másik képviselője. Szerinte a görögök művészi hajlamaikat az ereikben folyó négervérnek köszönhetik. Ez irányba tartozik *Chamberlain* is, ki szerint minden nagyobb történelmi esemény vaktában történik. A faji teoria alapján magyarázza *Napoleon* alakját, nem gondolván meg, hogy *Napoleon* ereiben nem francia, hanem olasz vér folyt, tehát a francia fajból nem magyarázható az ő alakja. *Krisztust* árja fajnak tartja, mert az evangélium szelleme egészen elüt a zsidó szellemtől.

Ismét más történelembölcseletök a *kulturális* környezet determináló hatását hangoztatják. Akulturális milieu kétségkívül nagy és jelentékeny tényező a társadalmi szervezet fejlődésében; de

végre is nem ez a milieu teremti meg a társadalmat, hanem a társadalom hozza létre ezt a milieu-t.

2. A *biologikus rendszerek* az emberi társadalmat az emberi szervezethez hasonlítják. Ez nem új dolog; már a görög bölcselek tették ezt. A katolikus tan az egyházat Krisztus mystikus testének mondja. Az államra a szervezet gondolatát átviszik *Hobbes*, *Rousseau*, főképp *Comte*. *Comte* Ágost szerint az egyes ember merő abstrakció; valósággal csak a társadalom létezik. Ezt a rendszert tovább fejlesztette *Spencer* Herbert; a szerves lények fejlődésének törvényeit per analogiam átviszi a társadalomra. A társadalmi organizmus is sejtekből van összetéve; e sejtek az egyes emberek vagy ezek csapatjai. Az analogiát *Spencer* átviszi még a társadalom strukturájára is. Az emberi test külső bőre (ektoderma) és belső bőre (entoderma) mintájára a társadalomban az urak (harcosok) és a rabszolgák vannak; előbbiek a társadalom külső bőrét, utóbbiak annak belső bőrét alkotják. És valamint a szervezetben az ektoderma és az entoderma között a mesoderma van, mely a vér elosztását végzi, úgy van a társadalomban is a kereskedő osztály, mely a javak szétosztásáról gondoskodik.

Spencer, mikor a biologikus rendszerből átmegy a szociológiai rendszerre, nem veszi észre, hogy új faktortól van dolga. *Spencernél* hiányzik a történelmi érzék. A biologia nem adja meg a kulcsát a mi történelmi fejlődésünknek; nem fér bele e rendszerbe semmiféle humanizmus. *Stein* Lajos megrójjá *Spencert*, hogy túlságos figyelemmel van a vad népek életére.

A nagy mester hibái megvannak tanítványaiiban is, kik a szervezet és a társadalom közt való parallelizmust a nevelésig viszik. *Somló* Bódog a történeiszteket és az irodalomtörténet művelőit született reakcionáriusoknak mondja. *Jászai* Oszkár különben megfújja a takaródót, azt mondván, hogy *Spencer csak illusztrálni* akart az ő parallelizmusával.

3. A harmadik elmélet: a *történelmi materializmus*, gazdasági okokat tekint döntőknek. Ide tartozik *Marx*. Alaptétele: minden, ami a történelem keretében történik, a megélhetés kedvéért történik. A gazdasági érdekek az egyedüli motívumok az emberi fejlődésben. A történelemben az önérdék mint osztályharc nyilatkozik. Az emberek akaratuk nélkül belekerülnek a termelési viszonyokba, amelyek eldöntik a társadalom jogi szerkezetét és szellemi életét. A termelési viszonyok. *Marx* szerint, az emberek fejében eszméké változnak át. Tehát minden vallási, politikai és társadalmi mozgalom mögött gazdasági érdekek működnek. Látszólag politikai vagy vallási kérdések körül folyik a harc, tényleg pedig a gazdasági viszonyok mozzgatják. A házasságot is gazdasági okokból származtatja *Marx*.

*Marx*nak igaza van annyiban, hogy «*primum vivere, deinde philosophari*». Azonban tévedése az, hogy a *conditio sine qua non* és a *causa*

efficiens között nem tesz különbséget. Ebben a hibában leledzenek *Marx* követői: *Engels*, *Loria*, *Kautsky* stb. Hogyan hiheti valaki, hogy *Amiens*i Péter és *szent Bernát* fejében gazdasági eszmék működtek, mikor a keresztes hadakat hirdették? Minő gazdasági háttérre lehet a hegyi beszédnek?

A gazdasági szempontok nem alkothatnak olyan társadalmi köteleket, mely kielégítené az embereket. Még a római rabszolgák sem érték be a kenyérrel, hanem «*Panem et circenses*» követeltek. *Marx* és követői mindent, ami nem gazdasági tényező, brutálisan elutasítanak. *Krapotkin*, az anarchista herceg mondotta: «Egy pár eszima többet ér nekem, mint valamennyi *Madonnátok* és *Shakespeare-tek*».

Marx és iskolája annyiban érdemes munkát végzett, hogy ráterelte a figyelmet arra, hogy a gazdasági okok is befolyással vannak a történelmi fejlődésre; de tévedésük az, hogy a gazdasági állapotokat föltétlenül kényszerítő tényezőknek vették.

A materialisztikus történelembölcseleti rendszereknél épen olyan egyoldalúságot látunk, mint a nyelvkérdésre vonatkozó elméleteknél.

B) A *történelem idealizmusa*. *Chamberlain* szerint bizonyos értelemben azt lehet mondani, hogy a valódi történelem csak *Krisztus* születésétől kezdődik. Azoknak a népeknek, melyek ma még nem tartoznak a kereszténységhez, pl. a kínaiaknak, indusoknak, törököknek, igazi történetük mind-igáig nincsenek, ők nem ismernek mást, mint egyszerű uralkodóházak, mézszárlások és hasonló dolgok krónikáját, másrészt pedig megszámlálhatatlan millióknak csendes, odaadó, csaknem baromi értelemben boldog tengődését, míg az idők éjjelében nyomtalanul elmerültek. *Chamberlain* fölfogásában talán van némi egyoldalúság de azért tétele alapján megfelel a tények valódiságának.

A kereszténység előtti korban is volt ugyan történelem és történelmi érzék a zsidóknál, görögöknél és rómaiaknál; mert ezek a népek nem voltak hiján az idealizmusnak. Az egyiknél a theoretikus, a másiknál a vallásos és ethikai, a harmadiknál a hazafias eszme volt az uralkodó s ezeknél fogva tudtak ők lelket önteni az ő történetükbe, úgy hogy az már nem volt a statisztikai adatok élettelen tömege.

A kereszténység érdeme e téren az, hogy a történelem idealizmusát tisztázta és magasabb színvonalra emelte és hogy a történelemben behozta az univerzalizmusnak, az általánosságának, a testvériségnek fogalmát. Így lett a történelemből világtörténelem. Idealizmus és univerzalizmus, ez a kettő együttvéve teszi ki a világtörténelemnek és a történelembölcseletnek lelkét. Idealizmus nélkül a történelmi kutatás csak boncolás lesz, univerzalizmus nélkül nem találja meg az összefüggést, mely az egyed vagy akár az egyes nemzetek és az emberi társadalom egésze közt fönnáll. Az univerzalizmus hiányzik még a modern kultúra alapvetőinél: a zsidóknál, görögöknél és

rómaiaknál: az idealizmus pedig hiányzik az ó-kor többi kultúrnépénél vagy a modern kínaiaknál is és minálunk a determinizmus és materializmus történelmi fölfogása azon dolgozik, hogy a mi történelmünkben kiüljön.

A Spencer-féle és Marx-féle történelemfölfogás tényleg nem a fejlődést, hanem a bomlást hozza bele a történelembe. Belátta ezt Spencer iskolájának néhány követője is. Így *Kidd*, ki a szociális egyenlőtlenségek kiegyenlítését az emberiség etikai irányzatától várja. Szerinte az emberiség továbbfejlődése abban áll, hogy az ember mindig vallásosabb lesz s hogy a mi nyugati civilizációnknak fölénye éppen azokban az altruisztikus érzelmeiben van, melyeket a kereszténység oltott belé.

Az emberiség történelmét hamis központból nézik, kik azt csak a földről nézik. Az emberi történelemben a fizika és biológia, valamint a gazdaságtan törvényei mellett a szellem szabadsága is nyilvánul. Nem szabad azt gondolni, hogy ha az embert mint eszes lényt fölszabadítjuk a természettörvények szükségszerűsége alól, ez által a történelem birodalma fejtelten köztársasággá válik, ahol az uralkodó, mint Voltaire szokásos ironiájával mondotta: «*Si Majesté le Hasard*».

A történelem idealizmusának éppen az a föladata, hogy azokról az eszmékről számot adjon, melyek a természet törvényei mellé helyezkedve és részben föléjük emelkedve, az emberiség fejlődésének intézői és szabályozói. Ezek a *vallás* eszméje, az *etikai* eszme, a *szociális* eszme (melyhez a szabadság eszméje is tartozik) és a *kulturális* eszme.

Ezeket bővebben kifejtve, szerző kimutatja, hogy a történelemnek szüksége van a metafizika kormányzó gyeplőjére.

A mű megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában. Ára 1 kor. 20 fillér. Tanítók és tanároknak melegen ajánljuk.

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Papok a tanítóképzőben. *Kopp*, boroszlói bibeherceg-püspökegyházmegyéjének papjaihoz olyan nagyérdékű rendeletet adott ki, amelyről érdemesnek tartjuk megemlékezni. Egyházmegyéje újonnan fölszentelt papjainak ugyanis kötelességévé tette, hogy porosz tanítóképződekben legalább hathetes tanfolyamat hallgassanak végig, hogy így a népiskolát és belső életét megismerni tanulják. Kijelenti továbbá a püspök, hogy aki ilyen tanfolyamban nem vett részt, azt 1905-től kezdve plébánosi vizsgára sem bocsátja; azaz az ilyen pap sohasem lehet plébános. Az intézkedéssel kapcsolatban több porosz tanítóképzőben már ebben az évben rendeznek a tanárok ilyen papi tanfolyamat, amelyet minden évben meg fognak tartani. Az egyházi férfiakat itt fogják beavatni a tanfelügyelet részleteibe is, mert tudvalevőleg Poroszországban gyakran az állam is alkalmazza őket helyi, sőt kerületi tanfelügyelőknek is. Az

intézkedés különben arra is alkalmas, hogy a tanítók panaszainak élet vegye, akik gyakran állították, hogy a felügyelettel megbízott papok nem értenek a népoktatáshoz és a népiskolai tanügyhöz. Az a hat hét ugyan nem sok, de tekintetbe kell venni azt is, hogy *Kopp* bibornok papnöveldejében kimerítően adhatja elő a pedagógiát, úgy hogy az a tanfolyam főleg gyakorlati tanügy vonatkozásokra irányul.

HIVATALOS KÖZLÉSEK.

Az országos tanítói nyugdíj-intézet 30 filléres járulékaiknak kimutatása. *Kivonat az esztergomi főegyházm. VI. sz. körleveléből.* Az 1903/1904-ik tanévre az országos tanítói nyugdíjintézet javára a népiskolákba beirt tanulók után fizetendő 30 filléres járulékok kimutatása ügyében a közigazgatási bizottsághoz intézett körrendelet egy példányát a Címnek oly fölhívással küldöm meg hogy a községi előjáróságoktól, városi tanácsától beérkezendő kimutatásokat átvizsgálva és adóhivatalok szerint csoportosítva, úgy az illető kir. adóhivatalnak, valamint keb. számvevőségemnek küldje meg. Az 1891. évi XLIII. t.-c. értelmében az iskolába beirt tanulók után az országos tanítói nyugdíjalap javára az 1903/1904-ik tanévre beszedendő 30 filléres járulékok kimutatása ügyében — ezen kimutatásokra nézve teendő végleges rendezésig, — átmenetileg intézkedni szükséges lévén, minthogy az 1902. évi

120. eln. számú rendelettel kiadott Utasítás az 1895. évi 45254. sz. alatt kiadott rendeletet hatályon kívül helyezte és ekép a kir. tanfelügyelők ez idő szerint a 30 filléres járulékok kimutatásához szükséges adatoknak birtokában nincsenek. fölhívom a bizottságot, utasítsa az összes községi elöljáróságokat, városi tanácsot, hogy az 1903/1904-ik tanévre az elemi iskolákba beiratkozott valamennyi mindennapi tanuló, valamint a polgári iskolákba beirt és 15-ik életévüket még be nem töltött tanulók létszámát föltüntető kimutatást tanítónként (vagyis, hogy minden egyes tanító osztályába a folyó tanévben összesen hány növendék iratkozott be) valamennyi jellegű népiskolától bekívánva, a kir. tanfelügyelőnek jelen rendeletem kézhez vételétől számítandó egy hónap alatt küldjék meg. A kimutatásokon föltüntetendő, hogy az illető tanító tagja-e az országos tanítói nyugdíjintézetnek nagy nem. Oly iskolák részéről, melyek fönttartói a 30 filléres országos tanítói nyugdíjintézeti járulékot évi általányszeggel megváltják, ezen kimutatás helyett e körülményt és az évi általányszegget föltüntető jelentés csatolandó. Magától értetődik, hogy azokban a megyékben, ahol a kir. tanfelügyelő a 30 filléres járulékok előírására szükséges kimutatásokat már elkészítette és az illető kir. adóhivatalnak, valamint keb. számvevőségemnek már megküldte, a föntebb jelzett kimutatások bekívánása szükségtelen. Budapest, 1904. évi február hó 19-én.

A kántortanítói földekbérbeadása bejelentendő. Miután több oldalról értesültem, hogy egyes kántortanító urak a hivataluk után élvezett fekvőségeket bérbe adják anélkül, hogy a főegyházi hatóság engedélyét és jóváhagyását kikérnék: fölkérem zennel a nt. kerületi tanfelügyelő urakat, sziveskedjenek figyelmeztetni a kántortanító urakat, hogy kántori földeket legfeljebb hat évre terjedhető bérbeadását hivatalosan bejelenteni és a szerződéseket jóváhagyás végett a főegyházi hatóságnak beterjeszteni el ne mulasszák.

EGYESÜLETI ÉLET.

Pályatételek. A «Tata-Kisbér vidéki róm. kath. néptanítók egyesületének» választmányja a következő tétélek kidolgozására hirdet pályázatot: 1. «Miként lehetne a tanítók gazdálkodását úgy a tanítóra, mint a nemzetgazdaságra nézve is hasznothozóbb alapra fektetni s

ezzel kapcsolatban a gazdasági ismétlőiskolák magasztos céljának sikerét is hathatósabban előmozdítani? 2. Szabasién választható gyakorlati tétel. Pályadíj — mindkettőnél, — az elsőnek 20 kor., másodiknak 10 kor. Pályázhatnak az egyesület rendes tagjai. Az idegen kézzel irt s jelígis levélkével ellátott pályázatok 1904. augusztus 1-re küldendők be Esztergályos József elnökhöz *Mocsa*. Duna-Almás 1904. március hó. *Szabó Bertalan*, e. főjegyző.

Vitatétel. A «Tata-Kisbér vidéki róm. kath. néptanítók egyesületének» választmánya a körök részére, a minden rendes tag által kidolgozandó következő vitatételt tűzte ki: «A gazdakörök». A tétel a tavaszi körülésre dolgozandó ki. Duna-Almás, 1904. március hó. *Szabó Bertalan*, e. főjegyző.

Meghívás. A szombathelyegyházm. róm. kath. tanítóegyesület jánosbázai köre tavaszi ülését Hosszú-Peresztegen április 21-én (csütörtökön) tartja, melyre a kör t. tagjait és a tanügy barátait tisztelettel meghívom. Megjegyzem, hogy az E.-Hetyére tervezett vándorgyűlés ezúttal nem volt teljesíthető. Bögöte, 1904. április 5. *Kákósy József* körelnök.

Irodalmi pályázat. A kismartonvidéki róm. kath. tanítóegyesület múlt évi július hó 7-én tartott közgyűlésén két pályatételt tűzött ki: 1. *Egy összetett számtani példa megértése a gyermekekkel és annak módszeres kezelése.* 2. *A tanítónak társadalmi állása és szereplése a községi életre.* A legjobbnak talált dolgozat 10—10 koronával jutalmaztatik. A dolgozatok f. évi május hó 1-ig főtiszt. Horváth Viktor esperes-plébános, egyesületi elnök úrhoz küldendők. Pályázhatnak a kismartonvidéki róm. kath. tanítóegyesület rendes tagjai. Kismarton, 1904. évi márc. hó 28. *Szimák János*, egyes. jegyző.

Irodalmi pályázati tétel Szatmár-Németiben 1903. évi június hó 3-án tartott szatmár-ugocsamegyei róm. kath. néptanítók egyesületének közgyűlésén elmondott elnöki tanítás alapján fogalmaztassanak és állittassanak egybe szabatos, rövid mondatokban a beszéd- és értelemgyakorlatok alapelvei. A forrásként olvasott szerzők munkái lapszám szerint idézendők. A pályázati munka három írott íven túl ne terjedjen. A szerző nevét tartalmazó, zárt borítékot oly jelíggel lássa el, aminőt munkájának homlokára tűzött. Két szakértő bírálata után a sikerült munkának jutalma az egyházmegyei főtanfelügyelő által följánlott három darab huszkoronás arany lesz. A pályázati munka 1904. december hó 31-ig a szatmári róm. kath. néptanítók egyesületének elnökéhez, Bodnár Gáspár tanítóképzőintézet tanárhoz (Szatmár-Németi) küldendő. (Csak az egyesület rendes tagjai [tanítók] pályázhatnak.)

VEGYESEK.

A kath. iskola védelme. Mailáth Gusztáv gróf erdélyi püspök bőkezű adománya után Bissingen Ottóné Lázár Nóra grófnő járult nagyobb adománnyal a marosvásárhelyi római katolikus zárda és internátus kibővítésére, illetve fölépítésének költségeihez. A grófnő 10.000 koronát ajánlott föl a zárda céljára.

Hangok a népiskolai törvény revíziójáról. Berzevicsy Albert dr. kultuszminiszter — mint a lapok írják — elkészült már a népiskolai törvényjavaslat revíziójának tervezetével s amint jelezik, értekezletet hív egybe, még pedig e hó közepén, amelyben a javaslatot behatóan megbeszéljük. Az értekezlet elé már kész javaslat kerül, beható indokolással. A javaslat első részében, a tankötelezettség kérdésében van pontosan meghatározott és élesen precizizott megállapodás, mely hivatva van a mostani zürzavaros állapotoknak véget vetni. A törvényjavaslat felöleli az eddigi rendeletileg szabályozott gazdasági ismétlő oktatást, amely ilykép végleges formájában nyer szervezést. A tanítói fizetések rendezésével foglalkozik a következő szakasz, amely mintegy központja a javaslatnak. Eszerint gondoskodás történik a felekezeti és községi iskolák tanítói fizetésének megfelelő állami kiegészítéséről, hogy a kérdés végleges formában rendeztessék.

Igen fontos intézkedése a javaslatnak az, amely gondoskodik arról, hogy bármilyen jellegű iskolában, akár részszűlt az állami kiegészítésben, akár nem, ha a tanító az állam szempontjából vétkezes mulasztást vagy törvényt sértést követett el, szóval állami szempontból fegyelmi eljárás alá vonható, az államnak joga is legyen vele szemben fegyelmileg eljárni. Intézkedés történik a javaslatban, hogy az államnak nagyobb befolyása biztosíttassék a tanítóképzésre s tökéletesbiteni akarja a tanítóképzőintézeteket. Végül pedig módokról gondoskodik, melyek a tanfelügyelők befolyását emeljék és «iskolafelügyelők» (nem járási tanfelügyelők) alkalmazása által munkájukat decentralizálva föladatuk megoldását megkönnyebbsék. Résen álljunk.

Hol állítson az állam iskolát? «Egy kis statisztika az iskolák számáról» címen a Beregmegyei Tanügyben a következőket olvassuk: Bereg vármegyében volt az 1902—1903. tanévben iskola 195 községben. csatlakozó volt 29 községben, *iskola nem volt 22 községben.* Tehát még vármegyénkben is sok a tenni való, de ezen az állapoton csak a kir. kincstár áldozatkészségével lehet és kell segíteni, mert ahol még iskolák nincsenek, a lakosok oly földhöz ragadt szegények, azokban másképen, mint az állam támogatásával soha sem lehet iskolát fölláttatni. — Talán itt jobban elfért volna az állami iskola, mint Szatmáron és a gazdag alföldi városokban.

Halalozás A legnagyobb részvétellel közöljük a következő gyászjelentést: A kassai kir. kath. tanítóképző tanári testülete és ifjúsága mély fájdalommal és megilletődéssel jelenti, hogy *Erdődi János*, a kassai kir. kath. tanítóképzőintézet rendes tanára, érdemesült igazgatója, munkás életének 60-ik évében, melyből 31-et ezen tanítóképző szolgálatában töltött és eközben 1876—1900-ig az igazgató-tanári nehéz tisztségnek ellátása mellett mint a róm. kath. tanítóképzői tankönyvirodalom úttörő és termékeny művelője is hervadhatatlan érdemeket szerzett, hosszú és kínos szenvedés után földi pályáját befejezte. A megboldogult porhüvelyét folyó hó 2-án, délutáni 4 órakor helyezték a téglaucai 10. számú házból a köztemetőben örök nyugalomra. Az engesztelő szentmise áldozatot április hó 7-én, reggeli 8 órakor a szeminaryumi templomban mutatjuk be a Mindenhatóknak. Az ö. v. f. n.

Siketnémák fölvétele. A siketnémák szegedi intézetébe nemre, vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül 7—15 éves siketnémák vétetnek föl. A fölvétel iránti kérvények az intézet felügyelő-bizottságához küldendők be: mellékletek: keresztlevél, orvosi és hatósági bizonyítvány. Bővebb fölvilágosítást az intézet igazgatósága ad.

Szerkesztői üzenetek.

S. M. A második korpótléket is beszámítják a nyugdíjba. A törvény azt mondja, hogy azután a fizetés után nyeri a nyugdíjat, amit nyugdíjaléptekor élvezett, már pedig a II. korpótléket még 1903 október havában megkapta. Teljes fizetéssel lép nyugdíjba. — **K. J.** Az egyesületi és közgyűlési meghívásokat a legnagyobb készséggel közöljük — díjtalanul. — **S. G.** A szorgalmi időben nem és egyébkor is csak az iskolaszék engedelmével. Az énekkarnak a helyiséget az iskolaszék átengedheti. — **Sz. J.** Közzétesszük. — **C. J.** Köszönet. Mikor kapunk ismét valami alkalomszerű dolgot. — **H. J.** A tárgyilagos eszmecserét nem akadályozzuk, közzétesszük. Köszönet. **Sz. E.** A II. korpótlékért ugyan olyan módon folyamodjanak, amint az elsőért. F. év október hó 1-től esedékes. — **K. A.** Közzétettük. — **B. J.** Az említett miniszteri rendelet csak az állami és községi iskolákra kötelező, a kath. iskolákban tartandó szüneteket az egyházi főhatóság határozza meg. Az erre vonatkozó javaslatot a napokban terjesztette föl a kath. Tanügyi Tanács elnöksége a nmélt. püspöki karhoz. — **B. F.** Ha a tanköteles kort már elérte, akkor köteles. — **H. L.** Az egyházi főhatóság megadja a kellő tájékoztatást ebben az ügyben. — **G. L.** Beérkezett. Levélben felelünk. — **M. M.** Mind a három kérdésre «igen»-nel felelünk. — **W. B.** Igen, rendeltetési helyére

juttatjuk. — **Cunetatur.** Tiltott. Az egyházi főhatóság előzetes engedélye kérendő. — **N. P.** Miután a levonásba teendő terheket nem ismerteti meg, így véleményét nem mondhatunk, mert a törvény a tényleges jövedelmet terhek levonása nélkül állapítja meg. — **Róm. kath. tanító.** Az 5—10 perces szünetek megtartása a gyermekek egészsége érdekében szükséges. — **M. Gy.** Ha szabályrendelet van, a jegyzőt jelentse föl az iskolaszék a megyei hatósághoz. — **O. J.** Az egyházmegyei főtanfelügyelőség útján följelentendő az eset a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz. — **B. B.** Beérkezett. — **A. I.** Köszönet. Egyebeket is várunk. — **T. S.** Közzétesszük. **E. J.** Beérkezett. — **Sz. T.** Helyreigazítottuk. — **F. A.** A kérdést ne bolygassuk. Az új szabályzat erről is intézkedni fog. — **B. K.** Csak a budapesti pedagógiumban lehet. — **V. K.** Az intézmény még csak most van szervezés alatt. — **V. M.** Az eljárás ugyanaz, aminő az első esetben volt. Minél előbb, hogy a rendes időre elintézhessék. — **K. J.** Hogy hányszor, erre nevezze a szabályzatok nem intézkednek. De a főntartó köteles a tisztogatást végeztetni. — **B. P.** A nyugdíjalapnak csak okleveles tanító lehet a tagja. — **M. J.** Köszönet. Mikor érkezik valami időszerű dolog. — **G. J.** Beérkezett. Fölhasználjuk. — **V.** Beérkezett. — **B. E.** Közzétettük. — **B. J.** Ha tanköteles, fölveendő: erre a törvény kötelezi. **Sz. E.** Kissé elkésve, de közzétettük. — **B. L.** Birtokon belül áll a díjlevél alapján. — **H. J.** Csak a tanügy körébe eső ügyekkel foglalkozhatunk. — **D. L.** Köszönet.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

PÁLYÁZATOK.

Esztergomi érseki megye.

A nógrád-mohorai róm. kath. kántortanító állomásra pályázat hirdettetik. Határidő *április 30.* Kötelezettségek: a mindennapi iskolások hat osztályát egy teremben s az ismételőket is a püspöki kar tanterve szerint oktadni, ünnep- és vasárnap délutánokon a híveket egyházi templomi énekekre tanítani. Jövedelem: jó lakás, két padlós szoba, egy nyitott, egy zárt konyha, egy éléskamra, egy istálló, egy sertésöl, 6 hold és 1527 ööl szántó föld a hívek által munkálva, 4 1/2 hold föld a hívek munkálása nélkül, 2 hold és 749 ööl rét, 2 hold és 1300 ööl legelő, 225 ööl kenderföld, 290 ööl házikert, 4 ööl tűzifa (tele hasáb, tele dorong), házaspáronként 1/2 pozsonyi mérő rozs és 40 fillér, készpénz 68 kor., rendes iskolások tandija személyenként 2 kor., ismételőké 1 korona, stólaletékek, államsegély 150 kor., korpótlék 100 kor. Tanítási nyelv magyar. A kellőkép felszerelt kérvények a mohorai plébániahivatalhoz küldendők az összes működési bizonyítványokkal együtt. **Allomásait gyakorta változtató, tehát állhatatlan egyének pályazata figyelmen kívül hagyatik.** 76 1—1

Rozsnyói püspöki megye

A kazári (Nógrádm., p. Kis-Terenne) róm. kath. kántortanító állomásra *április 14-ére* pályázat hirdettetik. Az állomás jövedelme: 1. Páréből mintegy 17 kilo buza, 64 kilo rozs, 439 kor. 2. Tűzifa mintegy 84 szekér 252 kor. 3. Párérből 22 kor. 4. 6 hold és 1097 ööl szántó és rét 200 kor. 5. Alapítványokból 48 kor. 46 fill. 6. Stóla-jövedelem 84 kor. 7. Tandijból 120 kor. összesen 1165 kor. 46 fillér. Van két szoba, éléskamra, konyha és pinceből álló lakása a szükséges melléképületekkel. Az állomás *április 24-én* elfoglalandó. Kazár, 1904. márc. 20. *Grundner Antal* plébános, isksz. elnök. 73 2—2

Szombathelyi egyházmegye.

A pörgölini (Vasm.) plébániához tartozó lantosfalvai fiókközségben levő róm. kath. tanító állomásra *április 15-ére* pályázat hirdettetik. Jövedelem: a hitközség pénztárából negyedévi részletekben előre kifizetve egész évre 600 kor., államsegély 200 kor., összesen

800 kor. Tannyelv német-magyar. Az orgonálásbani jártasság megkívánatik. Személyes megjelenés saját költségén előnnyel bír. A harangozásról a megválasztandó tanító tartozik gondoskodni. A kellően felszerelt folyamódványok alulirothoz küldendők. *Pelám Vince*, pléb. isksz. elnök. 75 1—1

Az oltárci (Zalam.) róm. kath. iskolánál osztálytanítói állásra pályázat hirdettetik. Fizetése 800 kor., államsegély, butorozott szoba fűtéssel. A kérvények *Desics Géza* plébános, iskolasz. elnökhöz *április hó 21-ig* Bánokszentgyörgyre küldendők. 78 1—1

Viszaki Vas megye filialis róm. kath. iskolához pályázat hirdettetik *április 21-re*. Jövedelem: a hitközségtől 160 kor., tandij 80 kor., kántori illeték címén 3 hold föld jövedelme 60 kor., államsegély 500 kor., összesen 800 kor. Tannyelv magyar. Csak okleveles tanító ennek hiányában tanítónő pályázhat. Az okmányok az ivanci esperesi hivatalhoz küldendők. 79 1—1

Veszprémi egyházmegye.

Vindornyalak fiókközségben kántortanítói állásra pályázat hirdettetik *április 19-re*. Lakás: egy szoba, konyha, istálló, felszer, sertésöl. Államsegély 200 kor., Tarányi-alapítványból 105 kor., Ferenc József-alapítványból 47 kor. 50 fillér, Hertelendy-alapból 13 kor. 64 fillér, tandij 106 kor., hitközségtől faváltság 40 kor., lélekpenz 20 kor., lélekgabna 23 mérő 130 kor., mustkollekta 50 kor., rét 2004 ööl kataszt. tiszta jövedelme 22 kor. 54 fillér, 770 ööl föld kataszt. tiszta jövedelme 2 kor. 32 fillér, két ööl tűzifa a községbeliek tartoznak meghordani 40 kor., legeltetés 12 kor., harangoztatásért 20 kor., összesen 809 kor. Rét, föld munkalását a hívek teljesítik. Személyes megjelenés kívánatik. Kérvények a zalaszántói plébániahivatalhoz intézendők. 80 1—1

«Orgonahangok» 1024 lapon 900 énekkel, Olcsóbb kiadás 3 kor. 60 fillér, 11-ik könyv ingyen. *Molnár* kántor, Kunszentmiklós. 77 1—1

Orgonaépítési műintézet.

Rieger Testvérek

villamosgépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

cs. és kir. udvari szállítók, a **Szentair lovagja**, a **Ferencz József-rend lovagja**.

A **parisi és becsi világlakításos** stb. helyről kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta legnyomású csörendszert (pneumatikai) tartós, nemes hangú orgonákat szállít. 30 év óta 980 orgonát szállított. Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat a legmerészelebb árban esztétik-ismertes pontossággal teljesít. Orgona jókarban tartása mersékelten árban elvállaltatik. Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul.

